

PROTOKOL

2021 | YIL 2 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

Türk Dış Politikası ve Türk Boğazları

İsmail Köse

**Latin Amerika'da İstikrar Sorunu:
Venezuela Örneği**

**Dilek Karadeniz
Topal**

**Çevresel Güvenlik Kavramı Üzerine
Genel Bir Değerlendirme**

**Muhammed
Yunus Bilgili**

**Covid-19 Pandemisi ve Küresel İş Birliği
Modeli Olarak Covax Girişimi**

**Tuğba Aydın
Halisoğlu**

**Koronavirüs Salgınının Körfez Ülkeleri
Üzerindeki Etkileri**

Selma Özcan

**Covid-19 Pandemisinin
Türk Hukuk Sistemine Etkisi**

**Yahya Güven &
Hayriye Şengün**

**Pandemi Sürecinin
Kariyer Gelişimine Etkileri**

Mukaddes Güler

**Vahşetin Çağrısı:
Biyo-Kaderci Bir Dilin İnşası**

Ragıp Ergün

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Doç. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Dr. Öğr. Üyesi Cenk BEYAZ (Sosyoloji)

Dr. Öğr. Üyesi Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

PROTOKOL

2021 | YIL 2 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

<i>Kısa makale</i>	Türk Dış Politikası ve Türk Boğazları <i>İsmail Köse</i>	5-10
<i>Kısa makale</i>	Latin Amerika'da İstikrar Sorunu: Venezuela Örneği <i>Dilek Karadeniz Topal</i>	12-23
<i>Kısa makale</i>	Çevresel Güvenlik Kavramı Üzerine Genel Bir Değerlendirme <i>Muhammed Yunus Bilgili</i>	25-34
<i>Kısa makale</i>	Covid-19 Pandemisi ve Küresel İş Birliği Modeli Olarak Covax Girişimi <i>Tuğba Aydın Halisoğlu</i>	36-45
<i>Kısa makale</i>	Koronavirüs Salgınının Körfez Ülkeleri Üzerindeki Etkileri <i>Selma Özcan</i>	47-57
<i>Kısa makale</i>	Covid-19 Pandemisinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi <i>Yahya Güven & Hayriye Şengün</i>	59-69
<i>Kısa makale</i>	Pandemi Sürecinin Kariyer Gelişimine Etkileri <i>Mukaddes Güler</i>	71-78
<i>Eser İncelemesi</i>	Vahşetin Çağrısı: Biyo-Kadercî Bir Dilin İnşası <i>Ragıp Ergün</i>	80-86

KORONAVİRÜS SALGINININ KÖRFEZ ÜLKELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Selma Özcan

*Trakya Üniversitesi
selmaozcaan@gmail.com*

Öz

Bu çalışmada petrol zengini ülkelerin bir arada olduğu Körfez İş birliği Konseyi üyesi (KİK) ülkelerin, COVID-19 salgın sürecini başarılı bir şekilde yönetip/ yönetmedikleri sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmanın Uluslararası İlişkiler disiplini açısından önemi ise COVID-19'un Körfez ülkeleri üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerinin nedensellik ilişkisi içerisinde ortaya konmasıdır. Türkçe yazında Körfez ülkeleri ile ilgili kapsamlı bir şekilde alan araştırmalarının henüz yapılmaması sebebiyle çalışmada Körfez İş birliği Konseyi (KİK) üyesi olan Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne yer verilmektedir. COVID-19'un siyasi, askeri, ruhsal, fiziksel alanlardaki etkileri konu dışı bırakılarak, istihdam, ekonomik ve toplumsal hayat üzerindeki etkileri çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Pandeminin devam etmesi sebebiyle gerçek sonuçların ve etkilerin ortaya çıkması zaman alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Körfez Ülkeleri, Pandemi, COVID-19.

Giriş

Dünya, hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkan koronavirüs (COVID-19) küresel salgını ile karşı karşıya kalmıştır. Çin'in Wuhan şehrinde 2019 yılı Aralık ayında bilinmeyen bir hastalığın varlığı Dünya Sağlık Örgütü'ne (World Health Organization) bildirilmiştir. Salgından birkaç ay sonra, Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. T. A. Ghebreyesus, salgının dünyada 114 ülkede görüldüğünü, vaka sayısının 118.000 olduğunu ve salgın sebebiyle 4291 kişinin hayatını kaybettiğini açıklamıştır. Ghebreyesus, salgının her geçen gün hızla yayıldığını ifade ederken, küresel salgının yeni üssünün Avrupa Bölgesi olduğunu da beyan etmiştir (Cennimo, 2021).

COVID-19 virüsü, hayvanlarda ve insanlarda hastalıklara neden olan büyük koronavirüs ailesinin üyesidir. Dünyanın birçok ülkesi ve çeşitli kuruluşlar tedaviye yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Hızlı bulaşması, solunum yollarını etkileyerek ölüm hızını arttırması ve kronik hastalığı bulunan insanlar için tehlike oluşturması, bu virüsün başlıca

özellikleridir. Bütün ülkeler bu virüsten korunmak ve virüsün yayılımını engellemek için günlerce süren karantinalar ve sokağa çıkma yasakları uygulamıştır. Sosyal hayatta birçok kısıtlamalar uygulanarak, çoğu ülke gerek kamu sektöründe gerekse özel sektörde esnek çalışma modellerini uygulayarak bulaş riskini azaltmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Salgının herkes üzerinde ekonomik, sosyal, psikolojik ve bedensel açıdan derin etkileri olmuştur. Özellikle karantina uygulamaları nedeniyle ekonomik alanda büyük sorunlar ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyası “küresel köy” söyleminden hareketle artık iç içe geçmiştir. Bu durum da salgının hızlıca yayılmasını tetiklemiştir. Dünya daha önce 1920 İspanyol gribi ile buna benzer bir salgın yaşamıştır. O zamanki salgının etkilerini günümüz ile kıyasladığımızda, ekonomik, teknolojik, sağlık, nüfus ve bilgi birikimi bakımından çok ileride olduğumuz bir gerçektir. Sağlık alanlarındaki teknolojik gelişmeler ileri boyutta olsa da küreselleşmenin etkisi ile dünyanın herhangi bir bölgesinde görülen salgın, kısa süre sonra küresel bir soruna dönüştürebilmektedir.

COVID-19 salgını ile birlikte dünyanın en önde gelen ekonomilerine sahip ülkeleri salgınla mücadele konusunda gerekli olan temel ihtiyaçlar konusunda yetersiz kaldığını gözler önüne sermiştir. Yetersiz sayıda kalan hastaneler, personel sayısındaki eksiklikler, gıda sorunu, ekonomik sorunlar, aşılama süreci gibi insani sorunların ortaya konulmasında etkili bir örnek teşkil etmiştir. COVID-19 ile birlikte tarım politikalarının, sağlık hizmetleri için gerekli solunum cihazlarının, ilaçların, gıda güvenliği gibi konuların acil durumlarda dünyanın en büyük ekonomiye sahip ülkelerin dahi başa çıkamayacağı bir durum meydana gelmiştir. Bu süreç, ülke içerisinde yapılacak üretimlerin ne kadar önemli olduğunu da bir kez daha ortaya çıkarmıştır (Demirbaş vd., 2020).

Dünyayı saran bu virüsün birçok alanda özellikle toplumsal, ekonomik ve eğitim alanlarındaki etkileri Körfez ülkelerine de yansımıştır. Çalışmada; Körfez İş Birliği Konseyi (KİK) üyesi olan Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin küresel salgınla mücadeledeki uygulamaları ortaya koyulmuştur. COVID-19'un siyasi, askeri, ruhsal, fiziksel gibi alanlardaki etkileri konu dışı bırakılarak, istihdam, ekonomik ve toplumsal hayat üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır.

1. Körfez Ülkelerinde Koronavirüs Salgınının Farkına Varılması

Solunum yoluyla yayılan, çok hafif vakalar da dâhil olmak üzere bir dizi hastalığa sebep olan COVID-19, hızla insanlar arasında yayılmıştır. Salgın ilk olarak ocak ayı sonunda pozitif

bir COVID-19 vakası bildiren Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE), ardından şubat ayı içerisinde Kuveyt, Bahreyn, Umman, Katar ve son olarak mart ayında Suudi Arabistan'dan gelen bildirimler üzerine fark edilmiştir. Virüse yakalanmış insanların ortak noktası ise İran'dan gelmeleri olarak belirlenmiştir. KİK ülkeleri hemen diğer ülkeler de olduğu gibi salgının yayılmasını durdurmak için bir dizi koruyucu önlem çıkarmıştır (George Town University, 2021). Suudi Arabistan (SA), vatandaşlara ve ülkedeki yabancılara Çin'e seyahat etmeyi yasaklayan ilk körfez ülkesi olmuştur ve diğer ülkeleri kapsayacak şekilde uçuşlarını daha sonra tamamen kapatmıştır. Kuveyt'te tüm uçuşlar askıya alınırken BAE'de ise vatandaşların geçici olarak yurt dışına seyahat etmeleri yasaklanmıştır (United Arab Emirates, 2021).

2. Koronavirüsün Körfez Ülkelerinde İstihdam ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri

Koronavirüs salgınının en çok sosyal ve ekonomik hayat üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Özellikle ekonomik açıdan en çok hissedilen konu petrol ve petro kimya hammaddeler üzerinde yaşandığı ifade edilmektedir. Salgın süresince Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) zorunlu sebeplerden dolayı üretimi azaltması ve yine salgın sebebiyle bu maddelere ihtiyacın talebi arttırmasına sebep olmuştur. İfade edilebilir ki; sağlık krizi ve petrol fiyatlarındaki azalma oranı birbirine paralel ilerlemektedir. Salgının uzunluğu ve firma kapanışları üzerindeki etkisiyle ilgili alışılmadık derecede yüksek belirsizlik ve bunun sonucunda ortaya çıkan olumsuz riskler (sosyal huzursuzluk ve siyasi istikrarsızlık dâhil) ve küresel petrol piyasalarında potansiyel dalgalanmalar hâkimdir (International Monetary Found, Mayıs 2021). Düşen petrol fiyatları, kaynak zengini bu ülkelerin gelir üretimini ve ekonomilerini önemli ölçüde etkilemiştir. Ülkeler yavaş yavaş çeşitli kapanma önlemlerini hafifletmeye başlamış olsalar da istihdam üzerindeki etki şiddetli olmuş ve zorluklar yaşanmıştır. KİK hükümetlerinde 2020 yılında olan düşüşlerin 2021 yılı için Reel GSYİH oranı (enflasyona göre ayarlanmış) altı eyaletin hepsinde bir artış öngörülmektedir (Bahgat, 2020).

Diğer bölgelerde olduğu gibi KİK ülkelerinden de salgının başlamasıyla birlikte, yurtiçi ve yurtdışı petrol ve gaz talebinde düşüş, ticarete azalma, petrol üretiminde kesinti, tüketici güveninde düşüş yaşanması ve özellikle küresel finansal koşulların sıkışması ek zorluklar yaratmıştır. Bununla birlikte, bu salgının etkisi tek tip değildir ve belirli sektörlerdeki işçiler ve çalışanlar diğerlerinden daha fazla etkilenmiştir. Bu etki en çok turizm, otelcilik ve bu kaynaklara yönelik küresel talebin azalması nedeniyle petrol ile gelirini sağlayan ekonomilerde belirgin biçimde ortaya çıkmıştır.

Ekonominin çoğunlukla petrol, turizm, havacılık, perakende ve inşaat sektörlerinden kaynaklandığı BAE'de birçok çalışan işten çıkarmalarla karşı karşıya kalmıştır. Seyahat kısıtlamaları nedeniyle azalan operasyonların bir sonucu olarak ülkenin ana havayolu şirketi ağır darbe almıştır. Yönetim mekanizmasının bir parçası olan havayolu şirketleri, pilotlarından mart ayının ilk günlerinde dört ay ücretsiz izin almalarını istenmiştir. Bu süreci periyodik olarak işten çıkarmalar izlemiş ve birçok kişinin işine son verilmiştir. AirArabia ve FlyDubai gibi diğer havayolları, Emirliklerdeki bankacılık sektörü de First Abu Dhabi Bank, Emirates NBD ve Abu Dhabi Commercial Bank bankacılık sektöründen de çalışanlarını işten çıkarmıştır (Gulf Business, 2021).

Dubai Hükümeti için çok çeşitli endüstriyel, ticari ve ticaret bölümlerinde işletmeleri ve projeleri yöneten büyük bir yatırım şirketi olan Dubai World, COVID-19 nedeniyle yeniden yapılandırma çabalarının bir parçası olarak 12.000 kişiyi işten çıkarmıştır (The National News, Mayıs 2021).

SA'da koronavirüs krizine tepki olarak işgücünü öncelikle petrol ve gaz sektöründen azaltmak zorunda kalmıştır. Suudi devlet petrol şirketi Arap-Amerikan Petrol Şirketi (ARAMCO), çalışanlarını Haziran ayı başlarında işten çıkarmaya başlamıştır. Bazı iş analitiklerine göre, işini kaybeden çalışanların gerçek sayısı net olmasa da şimdiye kadar toplam işgücünün yaklaşık %10'u işten çıkarılmıştır. Benzer şekilde, çok uluslu bir inşaat şirketi olan Suudi Binladin Grubu, Suudi vatandaşı dâhil olmak üzere binlerce kişinin işine son vermiştir. Büyük ölçüde petrol gelirine bağlı olan SA hükümeti kamu giderlerini azaltmış, %5 olan katma değer vergisini de %15'e çıkarmıştır (Nicolas Parasie, Aljazeera, Mayıs 2021).

Kuveyt Emirligi de havacılık ve enerji sektörlerindeki firmaları yeniden yapılandırmak zorunda kalmıştır. Kuveyt Petrol Şirketi (Kuwait Petroleum Corporation) ve iştirakleri, çok sayıda milyonluk sözleşme ve ihaleyi iptal etmek zorunda kalan Kuveyt Emirligi, özel ve devlet firmalarında çalışan birçok çalışanın hizmetlerinin sona ermesine yol açmıştır. Hükümet ayrıca artık petrol sektöründe herhangi bir göçmen işçi çalıştırmayı planlamadığını, Kuveyt'in ulusal hava yolu şirketi olan Kuwait Airways, dünya çapındaki havayolları, salgın öncesi talep düzeylerine ulaşmak ve harcamaları azaltmak için yaklaşık 1.500 Kuveyt vatandaşı olmayan çalışanların iş sözleşmelerini feshetmiştir (Arap News, Mayıs 2021).

Dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG)ve 2022 FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapan Katar, devam eden salgının finansal etkisine yanıt olarak çeşitli sektörlerdeki işgücünü azaltmak zorunda kalmıştır. LNG üreticisi olan

Qatar Petroleum, Washington merkezli Dünya Bankası'nın Temmuz ayında yayınlanan Mena Üç Aylık Ekonomi özetinde, düşük petrol fiyatlarının Katar ekonomisinin çeşitli sektörlerini etkilediğini ve bu sebeple Ocak 2021 yılında harcamaları azaltmış, personel azaltma ve kemer sıkma önlemlerine giderek 800 işçinin işine son vermiştir. Devam eden abluka nedeniyle kayıplarla karşılaşan Doha merkezli havayolu Qatar Airways, yüzde yirmi beş filosunu küçültmeye gitmiştir (Cura ve Bahatti, 2021).

Bu noktada göçmen işçi krizine değinilecek olursa; Körfez bölgesinin bel kemiğini oluşturan 35 milyon yabancı bulunmaktadır. Göçmen işçilerin maaşlarının korunması ya da geri gönderilmesi ülkede başka bir krizin doğmasına sebep olmuştur. Bu sebeple de her bir hükümet işçi oranını azaltmaya yönelik tedbirler alarak bu doğrultuda planlamalar yapmıştır. Göçmenlerin arasında kaçak olanlara hiçbir ceza ödemediği geri gönderilmesi ilan edildikten sonra birçok kaçak işçi ülkeden kendi isteği ile de ayrılmıştır. Yalnızca Suudi Arabistan, çoğu Asya ülkelerinden olmak üzere 11,1 milyondan fazla göçmen işçiyi barındırmaktadır. Buradaki göçmen işçi yüzdesi %76,7' ye ulaşırken, BAE' de %90'a yine Bahreyn gazetesi "Akhbar Al Khaleej" tarafından yayınlanan verilere göre Kuveyt'te bu oran %69,3' e, Umman'da yaklaşık %80,9' a, Katar' da %94,4' e ve Bahreyn' de %73,5' e ulaşmıştır. Körfez ülkelerindeki Hintli işçilerin hacmi, Körfez pazarındaki iş fırsatlarından yararlanarak, 1975'te yaklaşık 250.000 işçiden şu anda yaklaşık 8 milyon işçiye yükselmiştir. Bu veriden de anlaşılacağı üzere artan nüfus oranları göçmen işçiler sebebiyle olmuştur. Bu süreçte yaşanan işsizlik sebebiyle geriye doğru göç hareketi başlamıştır. Kendi ülkelerine dönen göçmen işçiler, körfez ülkelerinde nüfus sayısının azalmasına, kendi ülkelerinde ise işsizlik ve nüfus oranının artmasına neden olmuştur. Bu durum en çok Filipinler, Pakistan, Bangladeş, Mısır, Endonezya, Etiyopya ve Hindistan gibi ülkeleri etkilemiştir. Bu ülkelerle karşı karşıya kalınması, siyasi sorunların da ortaya çıkacağını göstermektedir (alkhaleejonline.net).

3. Koronavirüs Kriz Yönetimi ve Alınan Önlemler

KİK ülkelerindeki tedbirler sağlık ve mali açıdan olmakla birlikte toplumsal alanda Müslümanların bir araya gelerek ve omuz omuza namaz kıldıkları camilerin önce girişinin kısıtlanması, sonrasında Müslümanlar için kutsal sayılan Kabe'nin içinde bulunduğu Mescidi Haram ve Hz. Muhammed (S.A.V)' in kabrinin olduğu Mescidi Nebevi'nin kapatılması alınan önlemler arasındadır.

Ziyaretçilerin azaltılması sonrasında tamamen girişlerin yasaklanması, sokağa çıkma yasağı ve restoranların

kapanması uygulamaları hayata geçirilmiştir (www.aljazeera.com).

Legatum Enstitüsü'nün yayımladığı küresel refah endeksine göre KİK ülkelerinin sağlık hizmetleri diğer Arap ülkelerine nazaran ilk sıralardadır (The Legatum Prosperiy Index, 2020). Sağlık harcamaları GSYİH oranlarına bakıldığında ayrılan bütçe askeri harcamalara ayrılanlardan daha az olmuştur. Küresel sağlık güvenliği indeks raporuna göre ise KİK ülkelerinin COVID-19 salgını gibi aniden oluşan kriz durumları, sağlık sistemlerinin ve hızlı müdahale de yetersiz kapasite sebebiyle dünya sıralamasının altında olduğunu ortaya koymuştur (Global Health Security Index, Mayıs 2021). Hükümetler ayrıca krizin etkisini azaltmak için ekonomik politikalarını yeniden değerlendirmek zorunda kalarak, KİK ülkeleri merkez bankaları, özel sektörü, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemeye yönelik önemli teşvik paketleri sunma konusunda hızlı davranmıştır. Umman'ın işçileri korumak adına aldığı kararlar arasında özel sektörde çalışan işçilerin sözleşmelerinin feshinin yasaklanması kararı dikkat çekmektedir (Shebab, 2020).

Tüm dünyada olduğu gibi her gün nüfus sayısında yaşanan dalgalanmalar, Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) bildirilen vaka sayısında, vefat eden insan sayısında ve aşılama oranlarında değişiklikleri doğrudan ortaya koymaktadır. 4-8 Mayıs 2021 tarihleri arasında WHO tarafından yayınlanan verilerinden yararlanarak oluşturulan Tablo 1'de, vaka oranları ve aşılama uygulamalarına ilişkin sayısal veriler yer almaktadır (World Health Organization, 2021).

Tablo 1

Vaka Oranları ve Aşılama Uygulamaları

Ülke Adı	Toplam Nüfus	Vaka Sayısı	Vefat Eden Kişi Sayısı	Aşı Yapılan Kişi Sayısı
SA	35.281,140	421.301	7,006	8,943,307
Katar	2,923,601	209, 470	493	1,732,471
Kuveyt	4,270,571	281,772	1,621	1,120, 000
Bahreyn	1,754,308	180,462	657	1,264,087
BAE	9,994,053	9,994,053	670	Tüm ülke nüfusu
Umman	5,220,497	196,900	2,053	237,527

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır, <https://covid19.who.int> and Population, United-Arab-Emirates-, Qatar, Bahrain, Oman, Saudi-Arabia Worldmeters, <https://www.worldometers.info/world-population/united-population/>

SA, Sağlık Bakanlığı, vatandaşların ve bölge sakinlerinin taleplerinin ardından Pfizer-BioNTech'in Riyad ve Cidde'deki aşısı için randevu sayısını artırmıştır. Aşılama uygulamaları, hükümetlere salgını yönetmek için daha fazla alan sağlamıştır. Örneğin Bahreyn, kapalı spor salonlarının, yüzme havuzlarının, sinemaların ve diğer ilgi çekici yerlerin, Ramazan Bayramı'nın ilk gününden itibaren koronavirüs hastalığını atlatan kişilere açılmasına izin verileceği duyurulmuştur. Katar ve Umman'da aşılama çabaları devam etmektedir (*Bhatia, Mayıs 2021*).

Koronavirüsle mücadelede alınan önlemler iki alan açısından değerlendirilebilir. İlk olarak sağlık tedbirleri kapsamında alınan önlemler incelendiğinde; Körfez ülkelerinde, olası vakaların tespitini kolaylaştırmak için çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin BAE, bireylerin arabalarında kalarak test edilebilecekleri ve böylece diğer olası vakalarla teması en aza indiren bir mobil arabalı test merkezi uygulamasını başlatmıştır (*Arab News, Mayıs 2021*). Ek olarak Abu Dabi Sağlık Hizmetleri, Al Ain Hastanesini koronavirüs hastalarına ayırmıştır.

Umman ise; genç gönüllüleri COVID-19 ile mücadele tedbirleri için yardım ve barınma desteği çağrısında bulunmuştur (*Times of Oman, 2021*). SA' da, COVID-19 'un yayılmasını engellemeye yönelik ihtiyati tedbirlerin bir parçası olarak, Mekke'deki Kral Abdullah Tıp Şehri, 12.000'den fazla hastaya hizmet veren polikliniklerde sanal klinikleri etkinleştirmiştir (*Ministry of Health, 2021*). Hastane kapasiteleri artırılmış, yurtdışı seyahat kısıtlarının yanı sıra yurtiçi seyahatlerinde de kısıtlamaya gidilmiştir. Yapılan hijyen kampanyaları ile halkın COVID-19'dan nasıl korunabileceklerini anlatan bildirgeler yayınlanmıştır. Okulların kapatılması, evden çalışma, sokağa çıkma yasağı ve sosyal mesafeyi korumak için de iş gücünün azaltılması uygulamalarına başvurulmuştur (*George Town University, 2021*).

İkinci olarak parasal ve mali önlemler incelendiğinde ise; KİK hükümetlerinin de özel sektörü korumak amacıyla 97 milyar dolarlık ekonomik canlandırma paketleri başlattığı görülmektedir. Körfez ülkeleri, kriz sırasında diğer ülkelere de önemli insani yardımlar sağlamış, gerektiğinde Amerika Birleşik Devletleri de devreye girmiştir (*Rossiand Kabbani, 2020*). Bahreyn'de alınan parasal ve mali tedbirlere bakıldığında, öncelikle banka kredisi taksitleri altı ay geciktirildiği görülmektedir. Elektrik, su faturalarından, bireysel ve ticari hesaplar dahil herkesi için üç ay feragat edilmiştir. 125 baz puanlık kümülatif politika faiz indirimi yapılmıştır. Umman Sultanlığı'nda, 20 milyar dolar tutarında tedbirler alınmış, kredi taksitlerini ertelenmiş ve faiz oranları düşürülmüştür. Kuveyt'te hükümetin virüsle mücadele

çabalarını desteklemek için parlamento tarafından 1.6 milyar dolar bütçe ayrılmıştır. Ek olarak, 31.9 milyon dolar ile Kuveytli bankalar mücadeleyi desteklemiştir. Ayrıca maksimum borç verme limiti %90'dan %100'e yükseltilmiştir. Katar'da 22,6 milyar dolarlık teşvik paketi açıklanmıştır. Bu teşvik paketi, gümrük ve fatura muafiyetleri, kredi ödemelerinin altı ay boyunca alınması durumlarını içermektedir. BEA da, bankaların sermaye tamponlarının kullanılmasına izin verilmiş ve kümülatif politika faiz oranı 125 baz puan indirilmiştir. SA' da ise 70 milyar SAR değerinde özel sektör destek paketi, 47 milyar dolar sağlık hazırlığı yapılmış ve 50 milyar dolar ise özel sektöre bütçe ayrılmıştır. Kümülatif politika faizi ise 125 baz puan indirilmiştir (Arezki vd., 2020: 6).

Sonuç

Bireylerin sağlığını tehdit eden COVID-19, insan güvenliğinin yanı sıra tüm dünyaya yayılmasından dolayı milletlerin ve devletlerin de sağlığını tehdit ederek küresel boyutlara ulaşmıştır. Her devletin salgınla mücadele yöntemlerinde, rakamlarla ifade edilen vaka ve vefat oranlarına bağlı olarak farklılıkların olmasının yanı sıra Ortadoğu coğrafyasında insanların temel sağlık hizmetlerine ulaşmalarında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplini yüksek politika olarak değerlendirilen siyasi, askeri konular ve alçak politika olarak değerlendirilen ekonomi, sağlık, eğitim ve çevre konularının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği bu salgınla net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Körfez ülkeleri tarafından salgın dolayısıyla alınan önlemler bağlamında yapılan bu çalışmada, tüm halkını aşıl原因 BEA en iyi tabloya sahip olduğu Umman'ın hala aşı temininde zorluk yaşadığı ve nüfus oranına göre çok sayıda insanın yaşamını yitirdiği ortaya konulmuştur.

Dünya çapında seyahatin neredeyse tamamen durmasıyla birlikte, KİK ülkelerindeki çeşitli havayolları, ayakta kalabilmek ve ciddi ekonomik sıkıntılara girmek için binlerce çalışana işten çıkarmak zorunda kalmıştır. Koronavirüsün havacılık sektörü üzerindeki öngörülemeyen etkisi ve eklenen kapanma önlemleri de konaklama sektörüne büyük zarar vermiştir. Birçok otel, hükümet düzenlemelerine uymak için faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmış bu durum otellerin boş kalmasına sebep olmuştur. Diğer önemli etkisi de petrol ve gaz fiyatlarının düşmesi ile ekonomileri çıkmaza giren KİK ülkelerinin kendisini toparlaması diğer ülkeler gibi uzun zaman alacağı endişeleri üzerine olmuştur. Devam eden salgın nedeniyle seyahat ve turizm sektörünün kritik aksaklıklarla karşılaşmasının olağan olmasının yanında, belirli sektörlerin diğerlerinden daha fazla risk altında olduğu açıktır.

KİK ülkelerinde yaşanan göçler sebebiyle nüfus sayısında da azalma yaşanması insan işgücü kaybına da sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte, dünyanın halen devam eden salgının tam ekonomik etkisiyle henüz yüzleşmediğini belirtmek gerekmektedir. Önümüzdeki dönemlerde çeşitli sektörlerin öngörülemeyen ve belirsiz bir gelecekle karşı karşıya kalması kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça

- Aljazeera. (2021, May 10). *Saudi Arabia bans prayers at mosques over coronavirus fears.* <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/20/saudi-arabia-bans-prayers-at-mosques-over-coronavirus-fears>
- Arab News. (2021, May 8). *UAE launches drive-through coronavirus test.* <https://www.arabnews.com/node/1648926/middle-east>
- Arap News. (2021, May 9). *Kuwait airways to lay off 1.500 foreign employees.* <https://www.arabnews.com/node/1681206/business-economy>
- Arezki R., Fan R. Y., & Nguyen, H. (2021, May 4). *Covid-19 and oil price collapse: coping with a dual shock in the gulf cooperation council.* ERF Policy Brief No. 52. https://erf.org.eg/app/uploads/2020/08/1598692449_354_595845_pb52_rabah_version3.pdf
- Bhatian N. (2021, May 14). *Latest's on the regions covid-19 recovery.* <https://www.meed.com/latest-news-on-the-pandemics-economic-impact>
- Cennimo D. J. (2021, May 13). *How did the coronavirus outbreak start.* <https://www.medscape.com/answers/2500114-197402/how-did-the-coronavirus-outbreak-start>
- Cura, B. T. and Misba, B. (2021, May 10). *George Town University Qatar, Asymmetric impact on covid-19 employment in the GCC.* <https://cirs.qatar.georgetown.edu/asymmetric-impact-covid-19-employment-gcc/>
- Demirbaş, D., Bozkurt, V. & Yorgun, S. (2020). *Covid-19 pandemisinin ekonomik, toplumsal ve siyasal etkileri*, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayinevi.
- George Town University Qatar. (2021, May 9). *The covid project.* <https://cirs.qatar.georgetown.edu/research/research-initiatives/covid-project/>

- Global Health Security Index. (2021, May 15).
<https://www.ghsindex.org/>
- Gulf Business. (2021, May 9). *First Abu Dhabi bank becomes latest uae lender to cut jobs.*
<https://gulfbusiness.com/first-abu-dhabi-bank-becomes-latest-uae-lender-to-cut-jobs/>
- International Monetary Found. (2021, May 10). *Regional economic outlook, middle east and central Asia.*
<https://www.imf.org/en/Publications/REO/MECA/Issues/2021/04/11/regional-economic-outlook-middle-east-central-asi>
- Karabacak, A. M. (2021, May 15). *Suudi Arabistan ekonomik krizle mücadele için kemer sıkma önlemlerini artırdı.*
<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/suudi-arabistan-ekonomik-krizle-mucadele-icin-kemer-sikma-onlemlerini-artirdi/1836681>
- Khaleej. (16 Mayıs 2021). <https://alkhaleejonline.net/>
- Kuwait Times. (2021, May 8). *Koronavirus in Kuwait: what we know so far.*
<https://news.kuwaittimes.net/website/coronavirus-in-kuwait-what-we-know-so-far-11/>
- Legatum Institute. (2021, May 15). The legatum prosperity index.
<https://www.prosperity.com/rankings?pinned=BHR&filter=>
- Ministry of Health (2021, May 4).
<https://www.moh.gov.sa/en/Ministry/MediaCenter/News/Pages/News-2020-04-05-004.aspx>
- Parasie, N., Aljazeera. (2021, May 9). *Saudi construction giant lays off thousands of workers.*
<https://www.aljazeera.com/economy/2020/5/18/saudi-construction-giant-lays-off-thousands-of-workers>
- Rossi, T. & Kabbani, N. (2021, May 13). *How gulf states can lead the global covid-19 response.*
<https://www.brookings.edu/opinions/how-gulf-states-can-lead-the-global-covid-19-response/>
- Shebab, N., IISS. (2021, May 14). *Exploring gulf responses to covid-19.*
<https://www.iiss.org/blogs/analysis/2020/06/mide-gulf-covid-19>
- The National News. (2021, May 9). *Dubai World has cut 12,000 jobs.*
<https://www.thenationalnews.com/business/dubai-world-has-cut-12-000-jobs-1.546608>

- Times of Oman. (2021, May 10). *Oman seeks help from young volunteers in covid-19 relief*.
<https://timesofoman.com/article/86381-oman-seeks-help-from-young-volunteers-in-covid-19-relief>
- United Arab Emirates (2021, May 8) UAE Coronavirus (COVID-19) Updates.
<https://covid19.ncema.gov.ae/en/News/Details/60>
- World Health Organization (2021, May 4).
<https://covid19.who.int/region/emro/country/sa>
- World Health Organization (2021, May 8).
<https://covid19.who.int/region/emro/country/qa>
- World Health Organization (2021, May 4).
<https://covid19.who.int/region/emro/country/bh>
- World Health Organization (2021, May 4).
<https://covid19.who.int/region/emro/country/ae>
- World Health Organization (2021, May 4).
<https://covid19.who.int/region/emro/country/om>
- Worldometer, World Population. (2021, May 4). *United-Arab-Emirates-, Qatar, Bahrain, Oman, Saudi-Arabia Worldmeters*.
<https://www.worldometers.info/world-population/united-population/>

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

YÖNETİM KURULU

Müdür

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ

Müdür Yardımcıları

Doç. Dr. Abdullah UZUN

Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Üyeler

Prof. Dr. Bünyamin ER

Doç. Dr. İsmail KÖSE

Doç. Dr. Umut ÜZAR

Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

ÇALIŞMA GRUPLARI

Ekonomik Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Doç. Dr. Umut ÜZAR

Arş. Gör. Tuğçe ADIMLI
Sema ŞEKER

Toplumsal ve Kültürel Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ
Dr. Öğr. Ü. Hüseyin YADIGAROĞLU
Arş. Gör. İlhan BİLİCİ

Kent, Yönetim ve Çevre Araştırmaları Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN
Öğr. Gör. Fatma NALBANT
Arş. Gör. Tülay DEMİR
Arş. Gör. Kubilay DÜZENLİ
Arş. Gör. Nisa ERDEM
Arş. Gör. Abdülgazi YIKICI
Kübra ÖZDEMİR
Aynur YILDIRIM

Uluslararası Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Vahit GÜNTAY

Doç. Dr. İsmail KÖSE
Arş. Gör. Göktuğ KIPRIZLI
Arş. Gör. Fevzi KIRBAŞOĞLU
Ceren HAKYEMEZ
Dilek KARADENİZ
Muharrem BAYRAK
Muhammed Resul EROĞLU
Mehmet Can ALBAYRAK
Nurfer GEZER
Lütfü OSMANOĞLU
Aleyna TEMİZ
Münevver YAVUZ
Ogün YILMAZ

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

PROTOKOL